Duurzaamheidsvisie: De Duurzame Stad Harderwijk

Visie en strategie!

Duurzaam Harderwijk zijn we samen!

gemeente harderwijk

Datum: 28-04-2020

Inhoudsopgave

1 Inleiding 3

1.1 Duurzaamheid 3

1.2 Visie 3

1.3 Strategie 4

2 De Duurzaamheidsvisie kort samengevat 5

3 Van mondiaal naar lokaal 8

3.1 Sustainable Development Goals 8

3.2 Sustainable Development Goals voor het fysieke domein 9

3.3 De 7 Harderwijkse duurzame doelen 11

3.4 De Circulaire Stad 12

3.5 De Biodiverse Stad 13

3.6 De Klimaatbestendige Stad 14

3.7 De Energieke Stad 15

4 Van visie naar strategie 16

4.1 Principe 1: Structuur en selecteer initiatieven/projecten 16

4.2 Principe 2: Focussen op aandachtsgebieden 17

4.3 Principe 3: Vergroot de slagkracht en sluit aan bij bestaande structuren en netwerken 18

4.4 Principe 4: De rol van de gemeente Harderwijk 18

5 Visie in uitvoering 20

5.1 Werkplan 21

5.2 Financiering 21

5.3 Evaluatie en Monitoring 21

1 Inleiding

1.1 Duurzaamheid

In mei 2018 heeft het college van B&W van de gemeente Harderwijk het coalitieakkoord met de titel ‘‘Aanpakken met Ambitie”, vastgesteld. Dit college geeft aan door te willen pakken op onderwerpen die al eerder in gang zijn gezet. “*Wij hebben de ambitie om problemen aan te pakken en kansen te benutten voor de uitdagingen van de komende jaren. Dit gaat onder andere over de vastzittende woningmarkt**, het écht werk maken van duurzaamheid**, het invoeren van de Omgevingswet en het verbeteren van de dienstverlening.”*

Duurzaamheid staat vanaf nu centraal in ons handelen. Alles wat wij oppakken leggen wij langs de lat van duurzaamheid. Ook verwachten wij van inwoners en ondernemers dat duurzaamheid bij het realiseren van hun plannen het uitgangspunt is. Wij onderstrepen het belang van dit thema door het invoeren van een **aparte portefeuille duurzaamheid en het opstellen van een visie**.

mei 2018, Coalitieakkoord “Aanpakken met ambitie 2018-2022”

Maar wat verstaan we eigenlijk onder duurzaamheid? Wat is dan een visie en hoe geen we er echt werk van maken? Welke strategie hoort daarbij? Om deze opdracht uit te kunnen voeren, zijn deze vragen eerst beantwoord.

Wat is duurzaamheid?

Met duurzaamheid draait het niet alleen om het hier en nu, maar ook om het elders en later. Dit betekent dat je rekening houdt met de gevolgen van je handelen voor mensen die ergens anders leven en voor mensen die later zullen leven. In een duurzame toekomst heeft de volgende generatie dezelfde kansen als de huidige generatie!

1.2 Visie

We beginnen niet nu pas aan het uitvoeren van het duurzaamheidsbeleid. In afgelopen jaren is binnen verschillende beleidsthema’s gewerkt aan de verduurzaming van Harderwijk. Zowel op beleidsniveau, bijvoorbeeld het opstellen en uitvoeren van het energietransitiebeleid De Energieke Stad, maar ook op projectniveau bijvoorbeeld door het vergroenen van de gemeente Harderwijk met behulp van geveltuintjes. De verduurzaming vindt plaats door de projecten die de gemeente uitvoert, maar ook zeker door de initiatieven van inwoners en het bedrijfsleven.

Wat verstaan we onder visie?

Een visie is een inspirerend, uitdagend en dynamisch beeld van de toekomst. Het is een ambitieus en collectief gedeeld beeld van de toekomst, dat perspectieven biedt over een periode van ten minste vijf jaar.

Het thema duurzaamheid is heel breed, het omvat veel verschillende beleidsvelden en raakt iedereen in de stad en in het buitengebied. Om een duidelijk beeld en een gedegen aanpak voor de verduurzaming van Harderwijk te bewerkstellingen, wordt met deze visie inzicht gegeven welke ambities we voor de komende jaren hebben, welke beleidsthema's een belangrijke rol spelen en op welke wijze we de vraagstukken willen aanpakken.

Met het vaststellen van de visie Duurzame Stad -Duurzaam Harderwijk zijn we samen- wordt; een stevige basis gelegd met een toekomstperspectief, de bandbreedte van het onderwerp bepaald en de termijn waarin we de doelen per beleidsthema willen behalen. Ondanks dat de duurzaamheidsvisie De Duurzame Stad heet, geldt deze visie voor de gehele gemeente Harderwijk. Dit betekent dat waar stad staat de gemeente Harderwijk wordt bedoeld.

De duurzaamheidsvisie De Duurzame Stad is een kader, waarbinnen duurzaamheidsthema's, de strategische aanpak en projecten worden opgetuigd, maar het kader is zeker geen strak keurslijf. Binnen het kader moet ruimte zijn om nieuwe projecten en beleidsthema's toe te voegen. Vooral als het gaat om de verduurzaming biedt bijvoorbeeld innovatie kansen. Deze moeten ook binnen het kader ingepast kunnen worden. Het kader moet dus flexibel en dynamisch zijn, een kapstok waaraan verschillende beleidsplannen kunnen worden opgehangen met als uiteindelijk doel een **duurzaam Harderwijk**.

1.3 Strategie

Wanneer je eenmaal een visie in beeld hebt en je doelstellingen hebt geformuleerd, kun je aan de slag met de strategie. Hoe kom je dan tot de uitvoering die leidt tot het behalen van de doelen?

Wat verstaan we onder een strategie?

"Het bepalen van de doelen en het geheel van samenhangende keuzen met betrekking tot de inzet van middelen en deelactiviteiten om die doelen te realiseren.

De duurzaamheidvisie omvat verschillende beleidsvelden. Aan het ene beleidsveld wordt al jarenlang gewerkt, terwijl het andere beleidsveld nog geheel aan het begin van ontwikkeling staat en er eerst een nulmeting moet worden uitgevoerd. De strategie die gevolgd wordt voor alle beleidsthema's binnen de Duurzaamheidsvisie bestaat uit de volgende stappen:

Stap 1) inzicht krijgen in de opgave => **Stap 2**) nulmeting uitvoeren => **Stap 3**) ambities/doelstellingen formuleren => **Stap 4**) beleid vaststellen => **Stap 5**) uitvoeringsstrategie vaststellen => **Stap 6**) uitvoeringsagenda opstellen => **Stap 7**) projecten uitvoeren => **Stap 8** monitoren/evalueren/bijsturen

2 De Duurzaamheidsvisie kort samengevat

Met het opstellen van de duurzaamheidsvisie is gekozen voor een nieuwe manier van het opstellen van een visie, namelijk in de vorm van vijf infographics die samen Duurzaamheidsvisie -De Duurzame Stad- vormen. Dit document is de toelichting van de Duurzaamheidsvisie -De Duurzame Stad-.

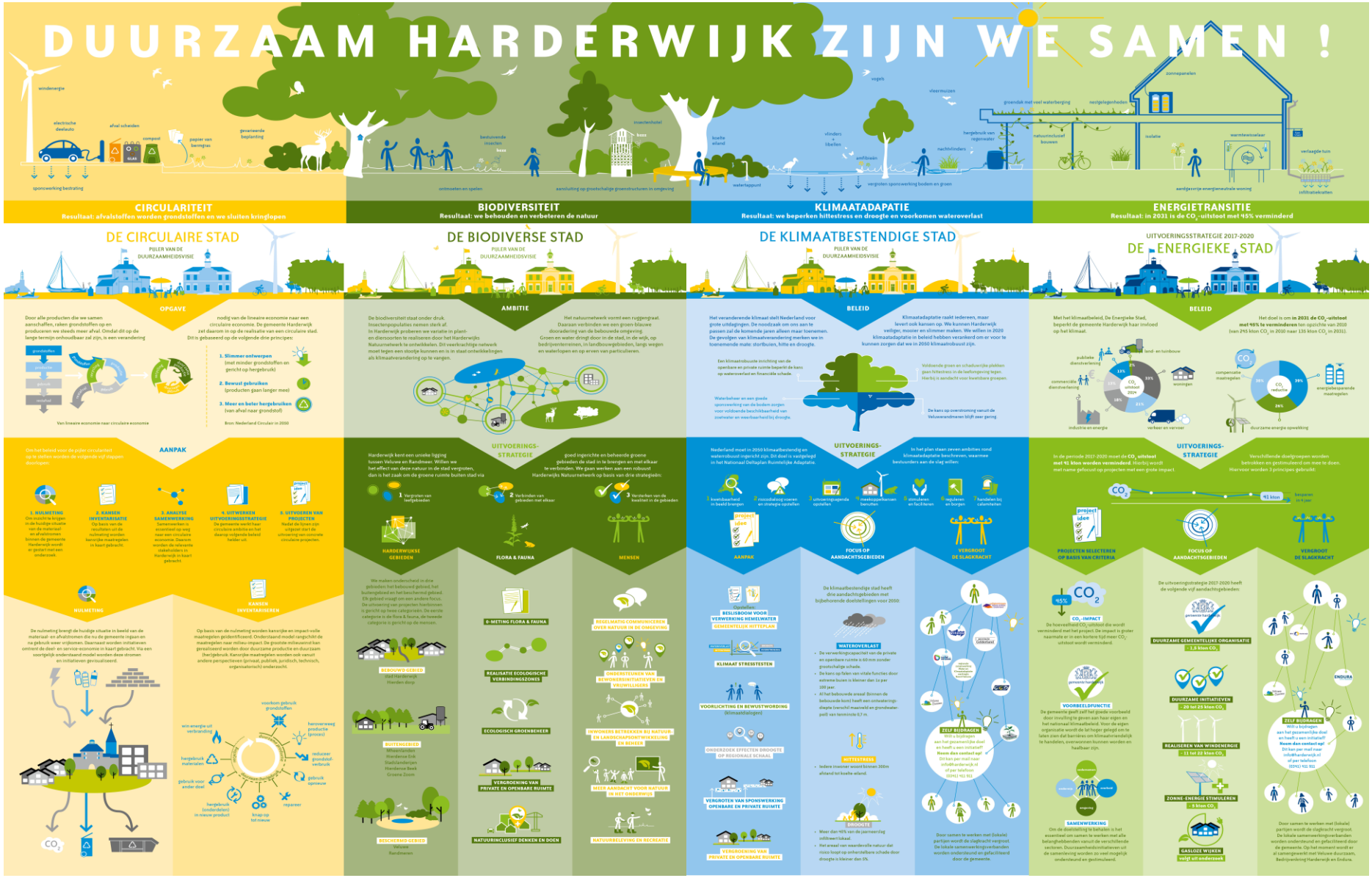
De basis van de visie bestaat uit de mondiale Sustainable Development Goals (deze duurzame ontwikkelingsdoelen zijn in 2015 door de Verenigde Naties opgesteld) die vertaald zijn naar vier lokale pijlers; circulariteit, biodiversiteit, klimaatadaptatie en energietransitie.

Iedere pijler heeft een eigen doelstelling:

Circulariteit:	Afvalstoffen worden grondstoffen en we sluiten kringlopen.
Biodiversiteit:	We behouden en verbeteren de natuur.
Klimaatadaptatie:	We beperken hittestress en droogte en voorkomen wateroverlast (de effecten van klimaatsverandering).
Energietransitie:	In 2031 is de CO_2 uitstoot met 45% verminderd.

Samen vormen de pijlers de integrale visie op duurzaamheid voor de gemeente Harderwijk. De duurzaamheidvisie omvat verschillende beleidsvelden.
Aan het ene beleidsveld zoals de energietransitie wordt al jarenlang gewerkt, terwijl het andere beleidsveld zoals circulariteit nog geheel aan het begin van ontwikkeling staat en er eerst een nulmeting moet worden uitgevoerd. De strategie die gevolgd wordt voor alle beleidsthema's binnen de Duurzaamheidsvisie bestaat uit de volgende stappen:

Stap 1) inzicht krijgen in de opgave => **Stap 2**) nulmeting uitvoeren => **Stap 3**) ambities/doelstellingen formuleren => **Stap 4**) beleid vaststellen => **Stap 5**) uitvoeringsstrategie vaststellen => **Stap 6**) uitvoeringsagenda opstellen => **Stap 7**) projecten uitvoeren => **Stap 8** monitoren/evalueren/bijsturen

DUURZAAM HARDERWIJK ZIJN WE SAMEN !
CIRCULARITEIT
Resultaat: afvalstoffen worden grondstoffen en we sluiten kringlopen
BIODIVERSITEIT
Resultaat: we behouden en verbeteren de natuur
KLIMAATADAPTATIE
Resultaat: we beperken hittestress en droogte en voorkomen wateroverlast
ENERGIETRANSITIE
Resultaat: in 2031 is de CO2-uitstoot met 45% verminderd
DE CIRCULAIRE STAD
PIJLER VAN DE DUURZAAMHEIDSVISIE
OPGAVE
AANPAK
DE BIODIVERSE STAD
PIJLER VAN DE DUURZAAMHEIDSVISIE
AMBITIE
UITVOERINGS-STRATEGIE
DE KLIMAATBESTENDIGE STAD
PIJLER VAN DE DUURZAAMHEIDSVISIE
BELEID
UITVOERINGS-STRATEGIE
UITVOERINGSSTRATEGIE 2017-2020
DE ENERGIEKE STAD
BELEID
UITVOERINGS-STRATEGIE

Bij het ontwikkelen van De Duurzame Stad is tijdens werksessies in commissies Beleid Algemeen bepaald, dat de gemeente in de motiverende, stimulerende, faciliterende rol, het best tot haar echt komt. Dit is het uitgangspunt bij het selecteren en structureren van de initiatieven. Bij projecten die grote impact hebben of vragen om specifieke aanpak kan de gemeente een andere rol aannemen zoals bijvoorbeeld in het traject van windenergie in de rol van ontwikkelaar/investeerder.

Uitgangspunt is dat de gemeente Harderwijk altijd het goede voorbeeld geeft in de uitvoering van haar eigen visie en projecten. Het Huis van de Stad is vanuit de integrale duurzaamheidsvisie een proeftuin, waarin de voorbeeldrol tot uiting komt.

3 Van mondiaal naar lokaal

In het verduurzamen van de wereld heeft een ieder een steentje bij te dragen. Dit kan niet alleen door wetgeving op mondiaal niveau vast te stellen of maatregelen te treffen op het lokale niveau van een gemeente. De verduurzaming komt niet tot stand wanneer alleen vanuit de overheid duurzame energie wordt opgewekt of alleen door bedrijven die vernieuwende productieprocessen introduceren, of door buurtbewoners die samen hun tuinen vergroenen.
We moeten het samen doen op verschillende schaalniveaus met uiteenlopende middelen en ideeën.

3.1 Sustainable Development Goals

Het begrip duurzaamheid is veel omvattend en wereldwijd wordt aan dit thema gewerkt. Om meer eenduidigheid te krijgen en met elkaar te werken aan dezelfde doelstellingen zijn de Sustainable Development Goals opgesteld (SDG's). De Sustainable Development Goals, of ook wel de mondiale duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, zijn in 2015 opgesteld en ondertekend door alle lidstaten van de VN. Daarmee vormen ze een internationaal erkend en herkenbaar raamwerk met een positieve blik gericht op de toekomst. Het is een integraal kader om als leidraad te gebruiken bij het ontwikkelen van het duurzaamheidsbeleid. De specifieke inzet van gemeenten is daarbij onmisbaar, omdat veel van de doelen raakvlakken hebben met opgaven van lokale overheden. De SDG's helpen om een (integrale) visie te hebben op duurzaamheid.

De duurzame ontwikkelingsdoelstellingen zijn uitgewerkt in 17 doelen en hebben betrekking op zowel het sociale domein, het fysieke domein als het bestuurlijke domein. Ze hebben aandacht voor vrede en veiligheid, economische ontwikkeling en milieuthema's[1].

[1] Brochure VNG International, De Global Goals in het gemeentelijk beleid, 2018

Elk jaar meet het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hoe Nederland er voor staat op de 17 doelen. Nederland scoort hoog op economisch vlak, rechtstaat, organisatiegraad en op de terreinen van onderwijs en gezondheid, maar Nederland blijft achter op klimaat- en energiedoelen (en op inkomensgelijkheid tussen mannen en vrouwen).

In de VNG-handreiking; de Global Goals in het gemeentelijk beleid (2018), staat per doel beschreven hoe Nederlandse gemeenten deze kunnen doorvoeren in hun eigen beleid. Per doel zijn voorbeelden gegeven van actiepunten voor gemeenten, waardoor de doelen makkelijker te concretiseren en uit te voeren zijn. Daarbij wordt aangegeven dat het goed is om te bekijken wat er in de gemeente al wordt gedaan aan de Global Goals en dit als uitgangspunt te nemen. Lokale invulling van de doelen vergt aansluiting bij de lokale realiteit en de lokale behoeften. Dus inventariseer hoe de doelen passen in het gemeentelijk beleid.

Dit heeft in Harderwijk geleidt tot een aantal fundamentele keuzes voor de duurzaamheidsvisie:

1. Breng focus aan door een domein te kiezen;
2. Sluit aan bij bestaande beleidsvelden en structuren;
3. Voeg hier vernieuwing aan toe;
4. Werk aan realistische doelstellingen die passen bij het schaalniveau van Harderwijk.

3.2 Sustainable Development Goals voor het fysieke domein

Voor de visie De Duurzame Stad zijn de mondiale doelstellingen omgezet naar het Harderwijks gemeentelijk schaalniveau. Hierbij is gekozen voor de Sustainable Development Goals die het fysieke domein betreffen. Deze keuze is gemaakt, omdat deze past bij de beleids- en organisatiestructuur van de gemeente Harderwijk.

Daarnaast wordt ook gewerkt aan een Omgevingsvisie voor de gemeente Harderwijk. Eén van de instrumenten onder de Omgevingswet is de programmatische aanpak van beleidsthema’s. Dit is voor decentrale overheden een nieuw instrument. Het bepaalt de gebruiksruimte of creëert ontwikkelingsruimte. Dat gebeurt via samenhangende activiteiten en maatregelen voor een gebied waar omgevingswaarden of doelstellingen voor de fysieke leefomgeving onder druk staan. In programma’s worden maatregelen en doelstellingen geformuleerd die leiden tot de gewenste kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Ze kunnen daarbij gebruik maken van beleidsregels en financiële instrumenten. Maar ook communicatie, bestuurlijke afspraken en de uitvoering van projecten zijn een middel om de doelstelling uit programma's te bereiken.

In het traject naar een Omgevingsvisie voor Harderwijk wordt bepaald of de gemeente Harderwijk ook voor bepaalde sectoren of gebieden programma's gaat opzetten. De duurzaamheidsvisie is zodanig opgezet dat mocht er voor de programmastructuur worden gekozen, dat de duurzaamheidsvisie hierop is voorbereid.

Wanneer je inzoomt op de duurzame ontwikkelingsdoelen voor het fysiek domein, dan zijn de volgende doelen van toepassing:

3. Goede gezondheid en welzijn;
6. Schoon water en sanitair;
7. Betrouwbare en duurzame energie voor iedereen;
8. Duurzame economische groei;
9. Hoogwaardige, duurzame infrastructuur en innovatie;
11. Duurzame steden en leefgemeenschappen;
12. Verantwoorde productie en consumptie;
13. Bestrijden klimaatveranderingen;
14. Beschermen van zeeën en oceanen;
15. Herstel en duurzaam gebruik van ecosystemen;
17. Partnerschap om doelstellingen te bereiken.

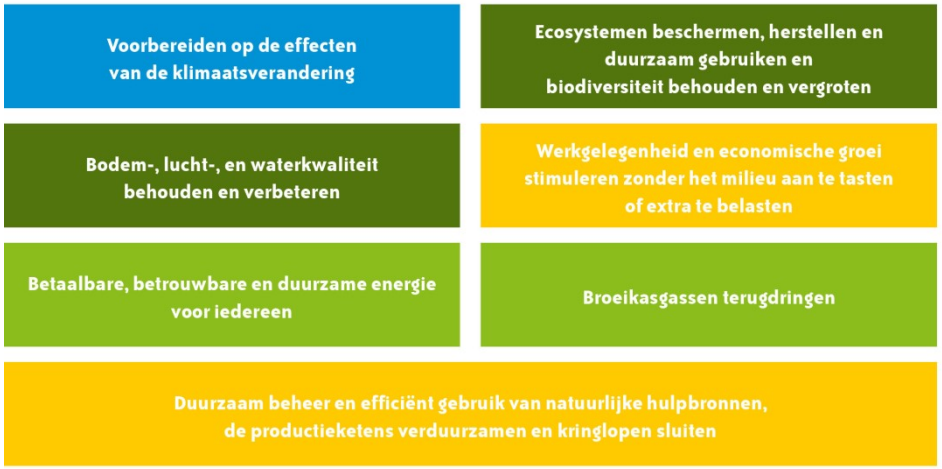

Bron: sdgnederland.nl

Deze mondiale doelstellingen zijn vertaald naar het gemeentelijk schaalniveau van Harderwijk. Dit heeft zeven doelen opgeleverd die zijn uitgewerkt in de duurzaamheidsvisie.

3.3 De 7 Harderwijkse duurzame doelen

De 11 SDG's voor het fysieke domein zijn gecomprimeerd tot zeven Harderwijkse doelen die binnen de beleidsvelden **Circulariteit**, **Biodiversiteit, Klimaatadaptatie** en **Energietransitie** worden uitgewerkt**.**

De zeven doelen worden verder uitgewerkt in vier pijlers die gezamenlijk staan voor Duurzaam Harderwijk.

3.4 De Circulaire Stad

Stap 1) inzicht krijgen in de opgave => **Stap 2**) nulmeting uitvoeren => **Stap 3**) ambities/doelstellingen formuleren => **Stap 4**) beleid vaststellen => **Stap 5**) uitvoeringsstrategie vaststellen => **Stap 6**) uitvoeringsagenda opstellen => **Stap 7**) projecten uitvoeren => **Stap 8** monitoren/evalueren/bijsturen

Circulariteit: afvalstoffen worden grondstoffen en we sluiten kringlopen.

De gemeente Harderwijk wil de transitie naar een circulaire economie versnellen, waarbij afstand wordt gedaan van de lineaire economie.
In een lineaire economie worden er grondstoffen gedolven en verwerkt tot een product, dat na gebruik als afval wordt weggegooid. In een circulaire economie willen we afval voorkomen en continu onze grondstoffen hoogwaardig hergebruiken en hiermee onze impact op het milieu verlagen. Hiervoor moeten de kringlopen van al deze grondstoffen worden gesloten; *het circulair maken van de grondstofstromen*. Het sluiten van die kringlopen vereist veel meer dan alleen recyclen. Het verandert de manier waarop waarde wordt gecreëerd en wordt behouden, hoe de productie wordt verduurzaamd en welke businessmodellen daarvoor worden gebruikt. Daarvoor moet ook onze perceptie veranderen: *geen afval, maar waardevolle grondstoffen*.

Het Rijksbrede programma circulaire economie richt zich op de ontwikkeling naar een vóór 2050 te realiseren circulaire economie. Het kabinet wil een perspectief schetsen voor een toekomstbestendige, duurzame economie, ook voor toekomstige generaties. Concreet betekent dit dat in 2050 grondstoffen efficiënt worden ingezet en hergebruikt, zonder schadelijke gevolgen voor het milieu. Voor zover er nieuwe grondstoffen nodig zijn, worden deze op duurzame wijze gewonnen en wordt verdere aantasting van de sociale en fysieke leefomgeving en de gezondheid voorkomen. Producten en materialen worden zo ontworpen, dat ze kunnen worden hergebruikt met zo min mogelijk waardeverlies en zonder schadelijke gevolgen voor het milieu.

Omdat het beleidsthema Circulaire Economie in Harderwijk nog opgebouwd moet worden, moeten alle strategiestappen nog doorlopen worden.
Dit betekent inzicht krijgen in de opgave door middel van een nulmeting, de zogenaamde materiaalstroomanalyse. Deze analyse brengt duidelijk in kaart hoeveel materialen, energie en water door de gemeente heen stroomt (in massa) en welke stromen het grootst zijn. Daarbij worden de stromen zoveel als mogelijk gevolgd voordat ze de gemeente binnenkomen (de oorsprong van de producten) tot aan de afvalverwerking (recycling, hergebruik of verbranding) en emissies die er worden uitgestoten (energiegebruik, transport).

In 2020 wordt een nieuw afvalinzamelsysteem voor het huishoudelijk afval in Harderwijk vastgesteld, dat in 2021 in gebruik zal worden genomen.
Ook dit afvalbeleid (VANG, van afval naar grondstof) maakt onderdeel uit van de pijler circulariteit.

Bij het opstellen van circulair beleid staan vier themagebieden centraal. Elke themagebied legt de nadruk op het stimuleren van preventie en hergebruik van grondstoffen:

- Materiaalstromen;
- VANG;
- Deel-economie;
- Service-economie.

3.5 De Biodiverse Stad

Stap 1) inzicht krijgen in de opgave => **Stap 2**) nulmeting uitvoeren => **Stap 3**) ambities/doelstellingen formuleren => **Stap 4**) beleid vaststellen => **Stap 5**) uitvoeringsstrategie vaststellen => **Stap 6**) uitvoeringsagenda opstellen => **Stap 7**) projecten uitvoeren => **Stap 8** monitoren/evalueren/bijsturen

Biodiversiteit: we behouden en verbeteren de natuur.

We realiseren het ons niet dagelijks, maar biodiversiteit is van levensbelang. De enorme rijkdom aan planten en dieren – van schimmels tot vogels, van kruiden tot zoogdieren, die allemaal met elkaar verbonden zijn – vormt het fundament van ons leven.

Harderwijk is een groene stad en heeft een unieke ligging tussen Veluwe en Randmeer, twee Natura 2000 gebieden. Binnen de gemeentegrenzen ligt een groot aantal bijzondere landschappen waar veel soorten leven zoals de kustzone, heide, bossen, vochtige hooilanden en de Hierdense beek.
Het groen is de drager van onze stad en belangrijk voor de biodiversiteit. Deze biodiversiteit zorgt voor een leefbare en gezonde stad voor de inwoners en voor de dieren. Het groen in en om de stad is van groot belang voor de kwaliteit van de leefomgeving. Het voorziet in levensbehoefte van planten en dieren, zorgt voor een goede kwaliteit van grond-, oppervlaktewater en schone lucht en voorkomt wateroverlast en hittestress. In een groen omgeving kunnen bewoners elkaar ontmoeten, nodigt bewoners uit om te bewegen en het maakt het verblijf van onze bezoekers nog aangenamer.

De biodiversiteit staat sterk onder druk, wereldwijd, in Nederland en ook in Harderwijk. Sinds 1900 zijn er honderden diersoorten uit Nederland verdwenen en veel soorten dreigen de komende tijd te verdwijnen. De belangrijkste oorzaken voor afname van de biodiversiteit is het steeds grotere gebrek aan geschikte leefgebieden voor dieren en planten. Verstedelijking gaat vaak ten koste van groen en water, gebieden staan onder druk door versnippering, verdroging, vermesting en door de stikstofuitstoot.

De noodzaak om de afname van biodiversiteit te stoppen en unieke leefgebieden te beschermen wordt inmiddels breed gevoeld. Op enkele punten verbetert de kwaliteit van de leefgebieden al door maatregelen die worden genomen of in het verleden zijn ingezet. Het is echter nog te weinig om kwetsbare biodiversiteit op de langere termijn in stand te kunnen houden. Daarvoor is méér inzet nodig.

We willen biodiversiteit daarom borgen in ons beleid en in de uitvoering van plannen en projecten. Voor de pijler Biodiversiteit geldt dat we:

- de leefgebieden willen **vergroten**;
- de gebieden met elkaar willen **verbinden**;
- de kwaliteit van de gebieden willen **versterken**.

Hiermee zijn de ambities geformuleerd en wordt in de loop van 2020 het Handboek Harderwijks Groen geactualiseerd, waarmee een concrete uitvoeringsagenda wordt opgetuigd. Dit in samenspraak met de raad en stakeholders uit het gebied. In het Handboek Harderwijks Groen geven we ook aan hoe we de aandacht voor biodiversiteit willen verankeren in ruimtelijke-ordeningsprocessen en bij andere partijen. Het Handboek gaat ook aansluiten op de Omgevingsvisie en geeft uitwerking aan het natuur- en landschapsbeleid van de provincie Gelderland.

3.6 De Klimaatbestendige Stad

Stap 1) inzicht krijgen in de opgave => **Stap 2**) nulmeting uitvoeren => **Stap 3**) ambities/doelstellingen formuleren => **Stap 4**) beleid vaststellen => **Stap 5**) uitvoeringsstrategie vaststellen => **Stap 6**) uitvoeringsagenda opstellen => **Stap 7**) projecten uitvoeren => **Stap 8** monitoren/evalueren/bijsturen

Klimaatadaptatie: we beperken hittestress en droogte en voorkomen wateroverlast.

De aarde warmt langzaam maar zeker op. Opwarmende lucht bevat meer energie en vocht. Natuurlijke systemen in de atmosfeer en oceanen zijn continu in beweging om deze energie over de continenten te verdelen. We ervaren en meten dat het klimaat extremer wordt. Klimaatzones zijn aan het verschuiven. IJskappen en gletsjers smelten langzaam, waardoor de zeespiegel stijgt. Deze stijging wordt versterkt doordat het volume van het opwarmende oceaanwater thermisch uitzet.

Ook in onze regio is de gemiddelde temperatuur sinds 1901 met 1,9 graden Celsius gestegen. Dat lijkt niet veel, maar op de geologische tijdschaal is dat best een snelle stijging. Er zijn allerlei aanwijzingen dat de stijging van de gemiddelde temperatuur aan het versnellen is. Bovendien worden de slingeringen rondom dat gemiddelde ook groter.

De zeespiegel stijgt en het wordt warmer, natter en droger. We moeten er rekening mee houden dat het vaker harder gaat regenen en dat het juist langdurig droog en heet is. Hierdoor neemt de kans toe op wateroverlast door piekbuien, overstroming door het buiten de oevers treden van oppervlaktewater of een te hoge grondwaterstand. Maar ook aanhoudende droogte en hittegolven zorgt voor negatieve effecten. Er treedt gewasschade op door vochttekorten (sproeiverboden). De kwaliteit van oppervlaktewater wordt minder (zwemwater) of inwoners krijgen te maken met hittestress door hitte-eiland vorming in stedelijk gebied. Dit leidt tot gezondheidsproblemen voor kwetsbare mensen, zoals ouderen en jonge kinderen, met name door te warme nachten.

Binnen de pijler klimaatadaptie word dan ook gewerkt aan de volgende aandachtsgebieden met daar aan de gekoppelde doelstellingen:

- Wateroverlast;
- Hittestress;
- Droogte;
- Overstroming.

Er is een omslag in het denken nodig: klimaatbestendig en waterrobuust inrichten moet een vanzelfsprekend onderdeel van ruimtelijke (her)ontwikkelingen worden. De overheden kunnen niet alle gevolgen van klimaatverandering tegengaan of oplossen. Bovendien is een groot deel van de grond in bezit van de inwoners, dus dat is ook een belangrijke knop om aan te draaien. Door het terugdringen van verharding en meer ruimte te bieden aan vergroening, vergroten we de sponswerking van de bodem en kunnen we piekbuien beter verwerken, regenwater langer lokaal vasthouden en hittestress tegengaan.
Daarbij heeft het een positief effect op de biodiversiteit en de kwaliteit van de leefomgeving in stedelijke gebieden.

3.7 De Energieke Stad

Stap 1) inzicht krijgen in de opgave => **Stap 2**) nulmeting uitvoeren => **Stap 3**) ambities/doelstellingen formuleren => **Stap 4**) beleid vaststellen => **Stap 5**) uitvoeringsstrategie vaststellen => **Stap 6**) uitvoeringsagenda opstellen => **Stap 7**) projecten uitvoeren => **Stap 8** monitoren/evalueren/bijsturen

Energietransitie: in 2031 is de CO_2 uitstoot met 45% verminderd ten opzichte van 2010.

Voor de pijler Energietransitie voert de gemeente Harderwijk al sinds 2013 haar energietransitiebeleid De Energieke Stad -een routekaart naar klimaatneutraal Harderwijk- uit middels projecten. Dit houdt in dat alle strategiestappen tot uitvoer zijn gebracht. Samen met de gemeenteraad, inwoners en bedrijven is met behulp van 'Klimaatwinkelen' een krachtige, realistische ambitie vastgesteld voor 2031. Het doel is in 2031 de uitstoot van CO_2 met 45% te verminderen ten opzichte van 2010. De gekozen route hiernaartoe is vastgelegd in "De Energieke stad". De route Energieke Stad bestaat uit een combinatie van:

- Energiebesparende maatregelen;
- Duurzame Energie opwekking;
- Compensatiemaatregelen.

Om uitvoering te geven aan de Energieke Stad wordt iedere vier jaar de focus gelegd op nieuwe aandachtsgebieden binnen de energietransitie om de doelstelling te behalen. Iedere vier jaar wordt een nieuwe uitvoeringsagenda vastgesteld. Op dit moment wordt de uitvoeringsagenda De Energieke Stad 2017-2020 uitgevoerd.

Het energietransitiebeleid De Energieke Stad is nu zeven jaar onderweg. In de afgelopen jaren is er steeds meer aandacht gekomen voor de opwarming van de aarde en de urgentie om de CO_2-uitstoot te verlagen. Hierdoor zijn onder andere de landelijke CO_2-doelstelling (49% vermindering ten opzichte van 1990) en de Gelderse CO_2-doelstelling (55% vermindering ten opzichte van 1990) doelstellingen verhoogd. Dit heeft tot gevolg dat de in 2013 vastgestelde Harderwijks doelstelling lager is dan de landelijke en provinciale.

Op basis van de vastgestelde uitvoeringsagenda Energieke Stad 2017-2020, is bepaald dat na vier jaar uitvoering, een monitoring plaatsvindt. In de afgelopen vier jaren was de doelstelling om 41 kton te besparen. Welke effecten hebben het gevoerde energietransitiebeleid en hoeveel kton CO_2 is bespaard met de verschillende projecten in de afgelopen vier jaar?

In het 3de kwartaal van de 2020 wordt een monitoring van de CO_2-uitstoot in de gemeente Harderwijk gemaakt. Aan de hand van de monitoring, de evaluatie van het beleid en een werksessie met de raad wordt bepaald of de ambitie van 45% vermindering in 2031 moeten handhaven, of moeten verhogen zoals de landelijke en provinciale doelstellingen. Daarbij in ogenschouw houden dat de ambitie realistisch moet zijn. Aan de hand van de eventuele verscherpte doelstelling wordt de uitvoeringsagenda 2021-2024 opgesteld.

4 Van visie naar strategie

Nu inzicht is verkregen in de wijze waarop de verschillende pijlers onder de Duurzaamheidsvisie opgepakt worden, is het van belang om een duidelijke focus aan te brengen, doelstellingen te formuleren en deze om te zetten naar uitvoering. Met andere woorden, de juiste strategie inzetten om de komende jaren optimale uitvoering te geven aan de ambities van De Duurzame Stad.

De strategie is gebaseerd op vier principes;

- Structureer en selecteer initiatieven en projecten op basis van kaderstellende criteria;
- Focus op aandachtsgebieden;
- Vergroot de slagkracht en sluit aan bij bestaande structuren en netwerken;
- Bepaal je rol als gemeente per project en geef daarin het goede voorbeeld.

Met als resultaat; het behouden van de focus op de initiatieven/projecten met als output:

- De vermindering van de CO_2-uitstoot;
- Het verminderen van afvalstoffen en sluiten van kringlopen;
- Het beperken van hittestress en droogte en voorkomen van wateroverlast;
- Het behouden en verbeteren van natuur.

Dit middels het optimaal inzetten van de financiële middelen en capaciteit.

4.1 Principe 1: Structuur en selecteer initiatieven/projecten

Het verduurzamen van de samenleving is een veel omvattend thema waarin alle sectoren[2] een belangrijke rol spelen. Om focus te houden op de doelstellingen is het van belang om in te zetten op projecten met grote impact op die doelstellingen. Daarnaast is sturing nodig om alle initiatieven en projecten die bij de gemeente worden aangedragen te kunnen beoordelen en ondersteunen. Nieuwe initiatieven/projecten worden nadat ze zijn getoetst op haalbaarheid (kosten/baten), beoordeeld op 3 kaderstellende criteria. De beoordeling geeft aan of een project prioriteit krijgt. Een project scoort op alle criteria om een focusproject te worden. Op deze manier wordt er alleen gewerkt aan projecten die een aanzienlijke bijdrage leveren aan de doelstellingen vanuit de 4 verschillende pijlers, circulariteit, biodiversiteit, klimaatadaptatie en energietransitie van De duurzame Stad. Onderstaand worden de 3 kaderstellende criteria kort toegelicht.

[2] Woningen, verkeer en vervoer, industrie, commerciële dienstverlening, publieke dienstverlening en land- en tuinbouw

Impact:
Projecten die uitgevoerd worden onder de duurzaamheidsvisie hebben grote impact op de doelstellingen van de verschillende pijlers en hebben daarbij de verschillende stakeholders en doelgroepen in de juiste positie gebracht. Hierbij is het ook verstandig om projecten prioriteit te geven die impact hebben op meerdere pijlers.

Voorbeeldfunctie:
De gemeente Harderwijk geeft zelf concreet invulling aan haar eigen duurzaamheidsbeleid. Hierbij legt zij de lat voor haar eigen organisatie net wat hoger om te laten zien dat barrières om duurzamer te handelen, overwonnen kunnen worden en haalbaar zijn, realistisch ambitieus (kosten/baten).
Hiermee worden andere partijen gestimuleerd om hetzelfde initiatief te nemen.
Bij het tot stand komen van bijvoorbeeld de Energieke Stad hebben stakeholders nadrukkelijk aangegeven, dat de gemeente invulling moet geven aan haar voorbeeldrol, door zelf maatregelen te treffen.

Samenwerking:
Om de doelstellingen van de vier pijlers te behalen is het essentieel om samen te werken met alle stakeholders vanuit de verschillende sectoren. Duurzaamheidsinitiatieven uit de samenleving worden zo veel mogelijk ondersteund en gestimuleerd. Hierbij geldt samenwerking op basis van drie V's: ***Vakmanschap*** centraal stellen, ***Verbindingen*** aangaan met verschillende partijen en projecten uitvoeren op basis van ***Vertrouwen***.

4.2 Principe 2: Focussen op aandachtsgebieden

Om meer impact te bewerkstelligen is focus aanbrengen van belang. De uitvoeringsagenda is gebaseerd op een aantal aandachtsgebieden benoemd voor de komende vier jaar. Bij het benoemen van de aandachtsgebieden zijn trends en ontwikkelingen in de samenleving, landelijk, provinciaal en gemeentelijk beleid en de toekomstige regelgeving leidend.

Binnen het thema circulariteit wordt voor het eerst richting gegeven aan de aanpak om daarna aandachtsgebieden te benoemen.

De pijler biodiversiteit gaat zich richten op:

- Realisatie van ecologische verbindingszones;
- Ecologisch groenbeheer;
- Vergroening van de openbare ruimte;
- Natuurinclusief denken en doen.

Voor klimaatadaptatie wordt er ingestoken op de aandachtsgebieden;

- Wateroverlast;
- Hittestress;
- Droogte.

Voor de uitvoeringsagenda De Energieke Stad 2017-2020 van de pijler energietransitie heeft dit geleidt dit tot de volgende aandachtsgebieden;

- De duurzame gemeentelijke organisatie;
- Duurzame initiatieven uit de samenleving tot stand brengen;
- Realiseren van windenergie;
- Het aandeel zonne-energie vergroten;
- De gasloze samenleving- gasloze wijken.

4.3 Principe 3: Vergroot de slagkracht en sluit aan bij bestaande structuren en netwerken

Om de verduurzaming daadwerkelijk in gang te zetten, is de organisatie omtrent het verduurzamen van Harderwijk versterkt. De slagkracht is vergroot door het benoemen van een wethouder met de portefeuille Duurzaamheid, het ophogen van de financiële inzet en het samenstellen van een team Duurzaamheid onder het domein Ruimte.

In het coalitieakkoord 2019-2022 is voor vier jaar € 1.000.000,- beschikbaar gesteld voor de verduurzaming. Hiermee wordt de inzet vanuit de gemeente Harderwijk geïntensiveerd. Daarnaast worden de budgetten van de verschillende beleidsvelden ingezet. Voor grote projecten met veel impact kan incidenteel projectfinanciering worden aangevraagd.

Naast het verhogen van het budget dient ook de inzet te worden uitgebreid. Door het aangaan van samenwerking met (lokale) partijen die zich ook inzetten voor het gezamenlijke doel, wordt de slagkracht vergroot. Lokale samenwerkingsverbanden nemen een deel van de doelstellingen van de verschillende pijlers voor hun rekening en worden hierbij ondersteund en gefaciliteerd door de gemeente. Ook kennis en capaciteit inzetten vanuit de regionale en provinciale samenwerkingsverbanden (bijvoorbeeld Gelders Energieakkoord) heeft als gevolg meer personele inzet voor de uitvoering. Hiermee wordt de olievlekwerking die op gang is gekomen binnen en buiten de gemeentelijke organisatie optimaal benut.

4.4 Principe 4: De rol van de gemeente Harderwijk

Bij het ontwikkelen van De Duurzame Stad is tijdens werksessies in commissies Beleid Algemeen bepaald dat de gemeente in de motiverende, stimulerende, faciliterende rol het best tot haar echt komt. Dit is het uitgangspunt bij het selecteren en structureren van de initiatieven. Bij projecten die grote impact hebben of vragen om specifieke aanpak kan de gemeente een andere rol aannemen zoals bijvoorbeeld in het traject van windenergie in de rol van ontwikkelaar/investeerder.

Uitgangspunt is dat de gemeente Harderwijk altijd het goede voorbeeld geeft in de uitvoering van haar eigen visie en projecten. Het Huis van de Stad is vanuit de integrale duurzaamheidsvisie een proeftuin, waarin de voorbeeldrol tot uiting komt. Het gebouw is inmiddels voorzien van zonnepanelen en isolerend glas (energietransitie). Binnen het Huis van de Stad zijn meubels en materialen hergebruikt en wordt afval gescheiden ingezameld (circulariteit). In de buitenruimte om het gemeentehuis is verharding vervangen door een tuin met bloeiende planten gedurende het gehele jaar door (biodiversiteit en klimaatadaptatie).
In het Huis van de Stad wordt in de komende jaren uiting gegeven aan de voorbeeldrol.

5 Visie in uitvoering

Om van de visie naar uitvoering te komen, is inzicht krijgen in de stand van zaken binnen een beleidsthema, het uitvoeren van een nulmeting en inzicht krijgen in de opgave, essentieel. Van belang is een duidelijke focus aan te brengen met als resultaat het uitvoeren van de projecten die de grootste impact hebben op de doelstelling en daarbij de verschillende stakeholders en doelgroepen in positie te brengen. Om de komende vier jaar tot een optimale uitvoering van de verschillende pijlers te komen en daarbij weer in lijn te komen met de doelstelling is de strategie gebaseerd op vier principes;

- Structureer en selecteer initiatieven en projecten op basis van kaderstellende criteria;
- Focus op aandachtsgebieden;
- Vergroot de slagkracht.
- De rol van de gemeente Harderwijk

Per pijler wordt een uitvoeringsagenda uitgerold voor de komende vier jaar, deze zijn opgenomen in de verschillende infographics

Binnen de pijler Energietransitie wordt al jaren gewerkt met het energieloket Veluwe Duurzaam, waar bewoners en bedrijven terecht kunnen voor energieadvies. Dit loket wordt voor de gemeente Harderwijk opgewaardeerd tot het Duurzaamheidsloket Veluwe Duurzaam. Hier worden de pijlers Klimaatadaptatie, Circulariteit en Biodiversiteit ook ondergebracht.

	De Duurzame Stad			
	Circulariteit	**Biodiversiteit**	**Klimaatadaptatie**	**Energietransitie**
2020	Nulmeting grondstoffenstromen	Actualiseren Handboek Harderwijks Groen in combinatie met de Natuurvisie	Uitvoeringsagenda water en klimaatadaptatie opstellen	Monitoring uitvoeringsagenda De Energieke Stad 2017-2020
	Roadmap Circulaire Economie vaststellen		Beslisboom verwerken hemelwater opstellen	Opstellen uitvoeringsagenda De energieke stad 2021-2024
	Strategie VANG vaststellen		Gemeentelijk hitteplan opstellen	Zonbeleid vaststellen
			Zuiveringskring afvalwaterketenplan (ZAP)	
	Straat van de toekomst			
2021	Nieuw afvalinzamelsysteem		Uitvoeren uitvoeringsagenda water en klimaatadaptatie	Uitvoeren uitvoeringsagenda De Energieke Stad 2021-2024

5.1 Werkplan

De verschillende pijlers maken op basis van de uitvoeringsagenda elk jaar een werkplan met daarin de projecten die uitgevoerd gaan worden per aandachtsgebied. Bij het opstellen van het werkplan worden de behaalde resultaten van het voorgaande jaar meegenomen en de voortgang geëvalueerd. Jaarlijks kan worden bijgestuurd om de doelstellingen te realiseren en de focus van de uitvoeringsagenda's te actualiseren. De werkdruk is afgestemd op budget en capaciteit.

In het werkplan staan alle projecten kort omschreven die er in dat jaar uitgevoerd gaan worden. Dit zijn doorlopende projecten van het vorige jaar of nieuwe te starten projecten. In de korte omschrijving wordt aangeven, wat het project in houdt, de impact van het project is, de rol van de gemeente, het budget en met welke stakeholders er wordt samengewerkt. De rol die de gemeente aanneemt verschilt per project. Zoals aangeven in deze visie De Duurzame Stad, zijn dit voornamelijk de motiverende, stimulerende of faciliterende rol of wordt uitvoering gegeven aan de voorbeeldrol.

5.2 Financiering

In het coalitieakkoord 2019-2022 is voor vier jaar € 1.000.000,- beschikbaar gesteld voor de verduurzaming. Hiermee wordt de inzet vanuit de gemeente Harderwijk geïntensiveerd om de nieuwe pijlers verder te ontwikkelen en projecten uit te voeren. Daarnaast worden de structurele budgetten van de verschillende beleidsvelden ingezet. Voor grote projecten met veel impact kan incidenteel projectfinanciering worden aangevraagd.

5.3 Evaluatie en Monitoring

De raad wordt middels voortgangsrapportages per pijler op de hoogte gebracht van de vorderingen van de uitvoering van de projecten opgenomen in de werkplannen die onder de Duurzaamheidsvisie hangen.

Iedere vier jaar, aan het eind van de periode van een uitvoeringsagenda, wordt per pijler gemonitord wat de stand van zaken is. Elke pijler heeft hier zijn eigen indicator(en) voor. Voor de energietransitie wordt de CO_2-uitstoot gemonitord en een CO_2-footprint opgesteld, Bij klimaatadaptatie worden verschillende indicatoren gebruikt zoals afstand tot een koelte-eiland en de verwerkingscapaciteit van een hevige regenbui. Voor de pijlers biodiversiteit en circulariteit moet de indicatoren nog bepaald worden om de voortgang te monitoren. Dit gebeurt als het beleid wordt vastgesteld.